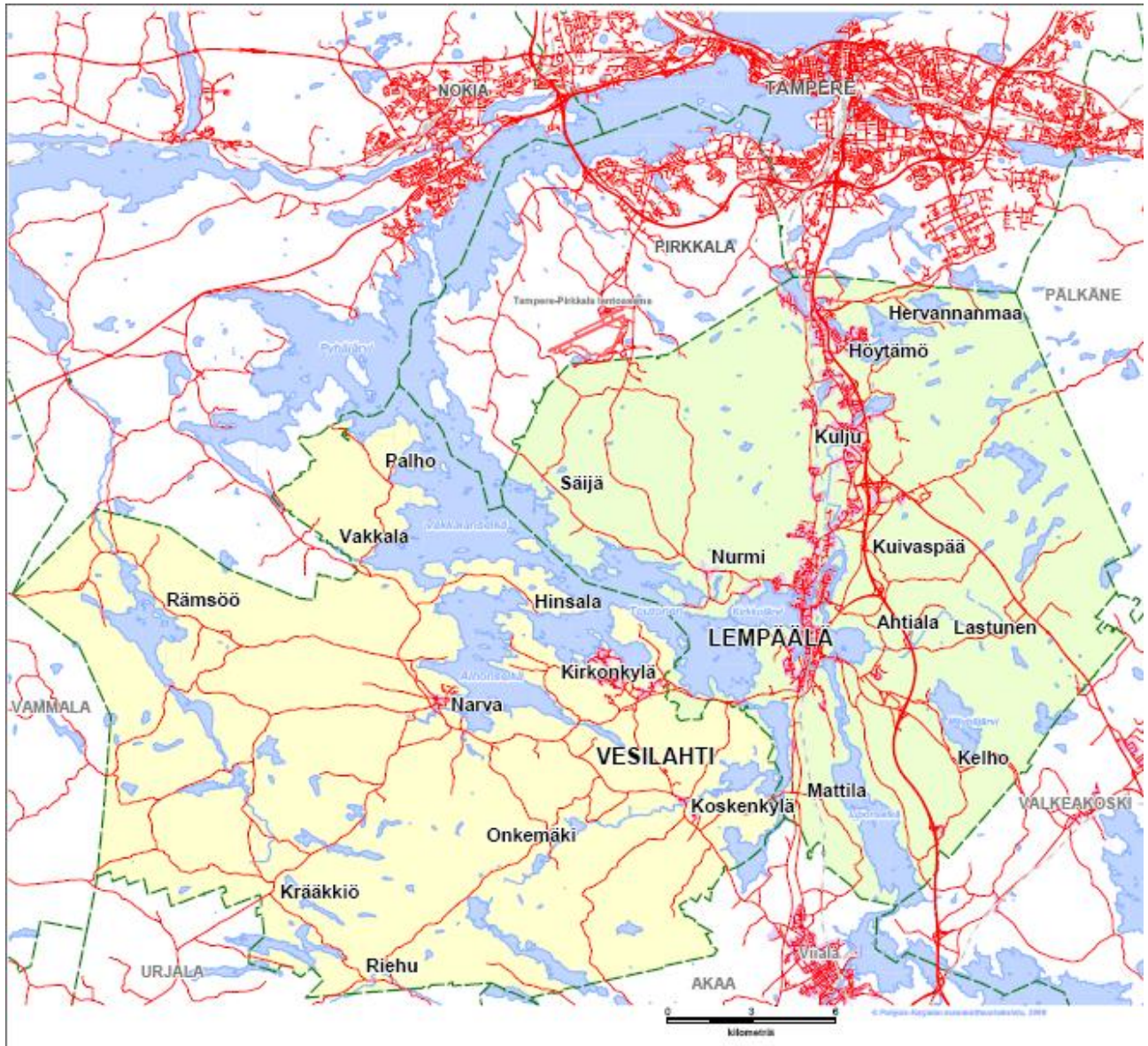

*LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOHJELMA 2010–2030*

TIIVISTELMÄ

1. TAUSTAA	1
2. LEMPÄÄLÄ JA VESILAHTI - KAKSI ERILAISTA KUNTAA, VAI OVATKO?	2
3. OHJELMAN KESKEISIÄ LINJAUKSIA	2
3.1 MAASEUTUMAISUUDEN SÄILYTTÄMINEN JA VAALIMINEN	2
3.2 YMPÄRISTÖVASTUULLISUUS JA RAUHALLISUUS	3
3.3 YHTEISTYÖ JA YHTEISTOIMINTA	4
3.4 LÄHEISYYS JA OMAVARAISUUS	4
3.5 YHTEISÖLLISYYS	4
3.6 LINJAUKSET LUOVAT MAHDOLLISUUKSIA	4
4. VISIO MAASEUTUALUEISTA 2030-LUVULLA	5
5. KESKEISET TAVOITTEET	6
6. TOIMENPIDEKOKONAISUUDET	6
6.1 MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI	6
6.2 KANSALAISVAIKUTTAMINEN, VUOROVAIKUTUKSEN LISÄÄMINEN JA TIEDOTTAMINEN	6
6.3 NUORISO VAHVANA OSANA YHTEISKUNTAA	7
6.4 YMPÄRISTÖVASTUINEN TOIMINTA	7
6.5 KOKONAISVALTAINEN MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU, RAUHALLISET ASUINYMPÄRISTÖT JA MAASEUTUMAISUUS	7
6.6 YHTEISÖLLISET KYLÄT JA MONIPUOLINEN VIRKISTYSTOIMINTA	7
6.7 PALVELUT LÄHELLÄ ASUKASTA	8
6.8 MONIPUOLISEN YRITYSTOIMINNAN KEHITTÄMINEN	8
6.9 TYÖTTÖMIEN AKTIVOINTI JA ETÄTYÖMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTÄMINEN	8
6.10 HYVÄT KULKU- JA TIETOLIIKENNEYHTEYDET	8
7. OHJELMAN TOIMEENPANO JA SEURANTA	9
LÄHTEET	10
LIITE: KEHITTÄMISNEUVOTTELUKUNNAN JÄSENET 2009	10

LEMPÄÄLÄN JA VESILAHDEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN TIIVISTELMÄ

Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisohjelma 2010–2030 on laadittu ensisijaisesti kehittämisneuvottelukunnan ja paikallistoimijoiden välineeksi maaseudun kehittämistyöhön. Ohjelman aikaperspektiivi on laaja, sillä maaseutua visioidaan 20 vuoden päähän. Nousevat trendit ja vallalla oleva politiikka on pyritty mahdollisimman hyvin ottamaan huomioon. Ohjelma onkin monelta osin edelläkävijä, joka edes osin toteutuessaan luo voimakkaan ja omaperäisen alueen, joka menestyy ja säilyttää omaleimaisuutensa. Pyrkimyksenä on olla kehityksessä askel edellä muita ja havaitsemaan haasteet ennakkoon, eikä vastata niihin vasta kohdattaessa.

1. TAUSTAA

Lempäälän ja Vesilahden maaseutulausautakunnat lopettivat toimintansa vuonna 2008, ja valtuustokauden alkaessa koostettiin yhteinen maaseudun kehittämisneuvottelukunta. Kahdelle erikokoiselle kunnalle tuli löytää yhteinen tapa viedä maaseudun kehittämistyötä eteenpäin, mikä päätettiin toteuttaa maaseudun kehittämisohjelman muodossa. Neuvottelukunta valitsi kehittämisohjelman kokoajan (MMM/Projektipäällikkö Eeva Ylinen) ja ohjelman tekoa ohjaamaan asetettiin työvaliokunta. Yhteistyöllä käytettävissä on laajempi tietämys ja kokemus sekä molempien kuntien hyvät käytännöt.

Lempäälä ja Vesilahti ovat kuntatyyppiltään kaupungin läheistä maaseutua. Ohjelman rajaus on tehty siten, että Vesilahden kunta kokonaisuudessaan ja Lempäälä – pois lukien keskusta ja Sääksjärven tiiviimmin asuttu alue – kuuluvat ohjelman piiriin. Aluerajaus on tehty siksi laveaksi, että muutoin taaja-asuttujen alueiden maaseutumaisia reuna-alueita ja laajalla alueella toimivia kylä- ja omakotiyhdistyksiä jäisi ohjelman ulkopuolelle. Monet toimenpiteistä kohdentuvat kuitenkin lähinnä asemakaavan ulkopuolisiin alueisiin. Tekstissä alue-sana tarkoittaa edellä mainittua aluetta ja kyläyhdistyksistä puhuttaessa tarkoitetaan myös muita kyläyhdistysten tavoin toimivia yhdistyksiä.

Asukkaiden ja kansalaistoimijoiden osallistuminen ja sitouttaminen ohjelmaan ja sen tekemiseen päätettiin toteuttaa **teemaryhmätyöskentelyllä**, johon olivat tervetulleita kaikki kuntalaiset. Maaliskuuhuhtikuussa 2009 kokoontui neljä teemaryhmää: 1) Julkiset palvelut, 2) Maaseutuyrittäjyys ja työllisyys, 3) Yhteisöllisyys, yhdistystoiminta sekä virkistys ja vapaa-aika ja 4) Asuminen ja rakentaminen sekä maaseutumaisuus. Teemaryhmien tapaamisissa kartoitettiin maaseutualueiden ongelmia, tehtiin nykytilan analyysi sekä visioitiin tulevaisuutta ja suunniteltiin toimenpiteitä. **Nuorten mielipiteitä ja ajatuksia kartoitettiin lomakekyselyllä**. Kaikissa teemaryhmissä sekä nuorisokyselyssä esiin nousivat samat suurimmat kysymykset ja pitkälti samat luonnehdinnat kuntien maaseutualueista, mikä osoitti selkeät suuntaviivat ohjelman tekemiselle. Elokuussa järjestettiin **Maaseutuseminaari**.

Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisneuvottelukunnan ohella ohjelman toteuttajia ovat Vesilahden kehittämisjärjestö ja kuntien eri hallintokunnat. Kolmannen sektorin toiminta alueella on hyvin vireää ja erilaiset, kunnissa toimivat yhdistykset, seurakunnat ja yritykset tuottavat palveluita ja ovatkin tärkeitä hankkeiden ja toimenpiteiden toteuttajia. Tärkein kehittämistä eteenpäin vievä taho on kyläsihteeritoiminta, ja tulevaisuudessa kolmannen sektorin rooli kehittämisessä ja yhteistyö kunnan kanssa korostuu entisestään. Omatoimirahan, avustusten ja korottomien lainojen lisäksi kunnan ja kolmannen sektorin väliset sopimukset ovat oiva väylä kehittämisen eteenpäin viemisessä.

2. LEMPÄÄLÄ JA VESILAHTI - KAKSI ERILAISTA KUNTAA, VAI OVATKO?

Vaikka kunnat ovatkin hyvin erilaiset niin asukasmäärän kuin keskustojensa osalta, erot häviävät kylätasolle mentäessä. Kylät yli kuntarajojen kohtaavat yhtenevät haasteet liittyen maantieteelliseen sijaintiin ja sen myötä kasvuun, palvelujen tarjontaan ja maaseutumaisuuden säilyttämiseen. Alueen ongelmaksi saattaa muodostua osittain liian nopea ja hallitsematon kasvu, josta pahimmillaan seuraa maaseutumaisuuden sekä veto- ja pitovoimatekijöiden menettäminen. Rakentamisen paineet ja kylien kasvaminen vaikuttavat myös maaseutuyrittäjyyteen ja maatalouden toimintaedellytyksiin.

Koko Suomen mittakaavassa tapahtuvaa ikääntymistä osaltaan tasapainottaa lapsiperheiden muuttaminen seudulle, mutta tämäkin johtaa väestörakenteen vääristymiseen: lasten ja nuorten sekä ikääntyneiden osuus väestöstä kasvaa paljon nopeammin kuin työikäisten osuus. Väestön ikärakenteen muutoksen seuraukset, ympäristöasiat sekä ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja siihen sopeutumisen haasteet kunnat kohtaavatkin samalla tavoin. Nuorison saaminen osaksi yhteiskuntaa, yhteisöllisyyden parantaminen ja yhdistystoiminnan ongelmat koskettavat myös molempia kuntia.

Eroja kuntien maaseutualueilla on. Palvelut ovat tällä hetkellä melko lähellä kaikkia, mutta kuntarakenteen ansiosta Lempäälässä palvelut ovat lähempänä asukasta. Molempien kuntien kylillä on kuitenkin pelko palvelujen loitonemisesta, mikä lisää kylien eriarvoistumista suhteessa keskustoihin. Joukkoliikenteen lisäämisen tarvetta on etenkin Vesilahdessa, kun taas Lempäälässä kyliltä pääsee suhteellisen hyvin liikkumaan, ja siellä kaivataankin lähijunaliikenteen kehittämistä. Koko alueella teiden heikko kunto etenkin kelirikko aikaan aiheuttaa vaikeuksia kotiin pääsyssä ja toiminnanharjoittamisessa. Monella kylällä jalankulku on turvatonta, ja kevyenliikenteenväyliä kaivataan etenkin koulujen läheisyyteen.

Molemmissa kunnissa on hyviä toimintatapoja, joita voisi soveltaa kunnasta toiseen. Lempäälässä omatoimiraahan turvin yhdistykset voivat toteuttaa pienimuotoisia hankkeita. Vesilahdessa taas kunta myöntää korotonta lainaa ja materiaaliavustuksia hankkeisiin. Myös yhdistyksillä ja kylillä on hyviä toimintatapoja ja paljon opittavaa toisiltaan.

Lempäälässä kansalaisvaikuttamisen kehittämiseksi olisi enemmän tehtävää. Vesilahti koetaan yhteisöllisemmäksi, eikä siellä ole niin paljon tarvetta kylien imagon kehittämiseksi ja uusien asukkaiden kotouttamiseksi kuin Lempäälässä. Samoin Lempäälässä on selvästi enemmän tarvetta uusien toimijoiden mukaan saamiselle ja toimivien käytäntöjen jakamiselle. Nämä erot johtunevat osaltaan kuntien kokoeroista, kuin myös kunnallispolitiikasta ja erilaisista toimintakulttuureista. Vesilahdessa on enemmän tarvetta yritystoiminnan tukemiselle ja vahvistamiselle.

3. OHJELMAN KESKEISIÄ LINJAUKSIA

Maaseudun kehittämisen tulee olla asukkaiden ja toimijoiden arvot huomioivaa, jotta kehittämistoimilla on vaikuttavuutta ja tuloksia syntyy. Siksi ohjelmassa on pyritty tuomaan tavallista enemmän arvonäkökulmaa ja löytämään ne tulevaisuuden vahvuudet, joilla luodaan voimakas, omaperäinen ja elinvoimaisuuden säilyttävä maaseutu. Tämä tapahtuu myös muutostekijät ja trendit huomioiden.

3.1 MAASEUTUMAISUUDEN SÄILYTTÄMINEN JA VAALIMINEN

Ohjelmassa otettiin tavoitteeksi määritellä maaseutumaisuus jo ohjelmaa tehtäessä, jotta sen arvot ja merkitys voitaisiin ottaa täysipainoisesti huomioon toteutuksessa. Teemaryhmissä (osallistujat n. 30 ikävuodesta ylöspäin) ja nuorisokyselyn vastauksissa maaseutu määriteltiin samoin tavoin. Maaseutumaisuuteen kuuluvat **luonnon rauha, vihreys** ja **idyllisyys** sekä **kulttuurimaisemat**. Maaseudun muoto on pitkälti seurausta maataloustoiminnasta eikä sitä voi keinotekoisesti

ylläpitää; **viljellyt pellot ja laiduntavat eläimet** pitävät **maiseman avoinna**. Maalaismaisemaan olennaisena osana kuuluvat **vanhat rakennukset sekä perinteiset, toimivat tilakeskukset**.

Maaseudun asutusrakenne koostuu kylistä ja haja-asutuksesta. Kylien rakenteessa näkyy historia; perinteisesti talot on rakennettu joutomaalle ja maisemaan sopivasti. Maaseutuasutukseen kuuluu maiseman **väljyys**, ja kaikkea rakentamista koskee **rakennusten moninaisuus ja monipuolisuus**. Maaseudulle kuuluvat **monimuotoiset talot ja piharakennukset maaston muotoihin sopivilla rakennuspaikoilla**.

Ihmisten toiminnan kautta määriteltynä maaseutua kuvaa **yhteisöllisyys**, jossa ihmiset tuntevat toisiaan ja heillä on paljon yhteistyötä. Maaseutu määritellään pitkälti myös virkistyksen kannalta: Maaseudulta löytyy **sieni- ja marjametsiä** ja siellä voi **liikkua luonnossa** ja **kalastaa**. **Ympäristön puhtaus, uimakelpoiset järvet ja roskaton elinympäristö** ovat läheisessä yhteydessä **luontoarvojen** kanssa, joita maaseudulla ovat luonnon **elvyttävyys ja eheyttävyys** sekä **psykykinen ja fyysinen hyvinvointi**.

3.2 YMPÄRISTÖVASTUULLISUUS JA RAUHALLISUUS

Ilmastonmuutos ja muut ympäristöasiat ovat niin suuri haaste tulevaisuudessa, että kuntien täytyy ottaa ne huomioon kaikessa toiminnassaan (Toimintaympäristöanalyysi, Lempäälän kunta). Ilmastonmuutoksen torjunta ja siihen sopeutuminen tulevat halvemmaksi kuin jälkien korjaaminen. Suomen kasvihuonepäästöjen vähennysvelvoite vuoteen 2050 mennessä on 60–80 % vuoden 1990 tasosta. Uusiutuvan energian osuutta ja energiatehokkuutta nostetaan huomattavasti, mikä käytännössä tarkoittaa lähes päästötöntä energiataloutta ja tieliikennettä.

Tampereen kaupunkiseudun ilmastostrategian toteuttaminen ja veloitteiden täyttäminen tarkoittavat etenkin energiatehokkuuden parantamista ja uusiutuvien energianlähteiden käyttöedellytyksien edistämistä; kevyen- ja joukkoliikenteen käyttämisen mahdollistamista; rakentamista ja korjausrakentamista koskevia energiamääräyksiä; materiaalien uskäyttöä ja jätteen hyödyntämistä energiantuotannossa sekä etätöiden tekemisen ja kuntalaisten ympäristövastuun asumisen mahdollistamista. Ympäristön huomioiminen näkyy myös hankinnoissa ja kulutuksessa, elinkeinopolitiikassa sekä sopeutumisen vaatimuksiin ja muuttuviin olosuhteisiin. Paljon voidaan saada aikaan voimakkaalla uusiutuvan energian käytön edistämällä ja ympäristömyönteisellä elinkeinopolitiikalla.

Ympäristövastuinen asuminen ei suoraviivaisesti tarkoita asutuksen keskittämistä. Pääministeri Vanhasen mukaan keskittämisen paineet ovat väistymässä, kun passiivienergiatalot ja saasteettomat kulkuneuvot yleistyvät (Maaseudun Tulevaisuus, 16.10.2009). VTT julkaisi kesällä 2009 raportin, jossa todettiin kerrostalossa kuluvan neljötä kohden kolmanneksen enemmän energiaa kuin omakoti- tai rivitalossa. Tampereella taas asukkaiden työmatkoja tutkittaessa selvisi, että kaupunki- ja maaseutualueilla asuvat kulkivat keskimäärin yhtä pitkän matkan töihin päivittäin (Eeva Palmolahti).

Yksittäisen asujan kohdalla ympäristövastuinen toiminta näkyy pienempänä ekojalanjälkenä. Tämä tarkoittaa valintoja, jotka kohdentuvat asumiseen, varusteluun ja elämäntapaan. Suoraa ympäristökuormitusta, eli energian kulutusta ja jätteiden sekä jäteveden määrää ja ympäristövaikutuksia vähennetään. Valintojen ja kulutustottumusten muuttamisen myötä epäsuora kuormitus - teollisuuden energiankulutus ja prosessipäästöt sekä tavaroiden liikuttamisesta koituvat ympäristövaikutukset - vähenee. Tämä tapahtuu kulutusta vähentämällä sekä suosimalla lähituotteita, -palveluja ja muutoin ympäristövaikutuksiltaan vähäisiä hyödykkeitä.

Vastapainoksi hektiselle elämälle on noussut hitaan ajan trendi, jonka mukaisesti rauhoitutaan ja otetaan aikaa itselle. Rauhallinen ja hidas asuminen pyrkii ympäristövastuista asumista laajemmin ekologisuuden, esteettisyyden ja elämyksellisyyden yhdistävään elämäntapaan. Matkustamisessa hitaus ja rauhallisuus tarkoittavat hermoja ja luontoa säästävää matkustamista, jossa matkan teko itsessään on tärkeää, ei niinkään päämäärän saavuttaminen. Tämä tarkoittaa mm. reppu selässä matkailua ja junalla kulkemista tai vaeltamista luonnossa.

3.3 YHTEISTYÖ JA YHTEISTOIMINTA

Ohjelmaa leimaa ajatus toimintatapojen muuttamisesta enemmän yhteistyöhön ja yhteistoimintaan tähtääväksi. Tämä tarkoittaa yhteistyötä sekä kuntien että sektoreiden välillä ja myös niiden sisällä.

3.4 LÄHEISYYS JA OMAVARAISUUS

Ympäristömyönteisyydellä ja rauhallsuudella sekä läheisyydellä ja omavaraisuudella on kiinteitä linkkejä toisiinsa. Voimaperäinen ja yksipuolinen tehomaaalous maailmalla vähentää monimuotoisuutta, köyhdyttää maaperää ja aiheuttaa satomäärien alenemista. Rungas lannoitus ja lisääntyvä torjunta-aineiden käyttö nostavat tuotteiden hintaa ennestään, ja samalla ilmastonmuutos ja öljyvarantojen väheneminen aiheuttavat kuljetuskustannusten nousun. Nämä seikat saattavat johtaa maailmanmarkkinoille tulevien tuotteiden vähenemiseen ja hintojen nousuun, mikä lisää lähituotteiden kysyntää.

Lentoliikenne on niin saastuttavaa, että se ei nykyisellään voi kauaa jatkua. Jos ei biopohjaista polttoainetta lentokoneisiin saada pian valmistettua, uhkaa yksityisten ihmisten lentäminen muuttua mahdottomaksi. Tämä lisää lähialueisiin kohdistuvaa virkistyskäyttöä ja matkailua. Kaikesta tästä seuraa vallalla olleen maailmallistumisen vastapainoksi paikallistuminen, jonka myötä kiinnostus lähialueeseen ja sen tuotteisiin sekä yhteisöllisyyteen lisääntyy.

Läheisyyden ekonomia -termi kuvaa niitä etuja, joita pienellä paikkakunnalla asuva saa isossa keskuksessa asuvaan nähden mm. ajan ja rahan käytössä. Voidaan siis puhua pienten paikkakuntien kilpailueduista. Levon-instituutin tutkimuksen mukaan maaseudulla läheisyyden ekonomian huomioiminen ja hyödyntäminen edellyttää erityisen huomion kiinnittämistä palveluiden organisointiin, uusien työpaikkojen synnyttämisen välineisiin, tietoverkkoyhteyksien kehittämiseen, maankäytön suunnitteluun sekä liikkumisen joustavuuteen. (Heikki Konsala)

3.5 YHTEISÖLLISYYS

Yhteisöllisyys on maaseudun kantava voima, kylien elinvoimaisuuden ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta tärkeä elementti. Yhteisöllisyys parantaa terveyttä, luo turvallisuutta, estää syrjäytymistä ja vähentää turhautumista ja pätemättömyyden tunnetta niillä, jotka ovat osaksi syrjäytyneet yhteiskunnasta. Tutkimusten mukaan talkoita harrastavat ihmiset ovat keskimääräistä onnellisempia kuin muut (www.elamapelissa.fi). Yhteisöllisyyden merkitys onkin palaamassa yksilöllisyyden rinnalle elämänlaatua nostavana tekijänä. Tällä hetkellä n. 30 ikävuoden tietämillä olevat, jopa kaupunkiympäristöstä lähtöisin olevat henkilöt arvostavat maaseutua etenkin lasten kasvattamisympäristönä.

3.6 LINJAUKSET LUOVAT MAHDOLLISUUKSIA

Yhteiskunnassa on nähtävillä muutoksia tunteita ja pehmeitä arvoja korostavampaan suuntaan. Elämyksiä haetaan paikallisuudesta, rauhallisesta asumisesta, yhteisöllisyydestä sekä puhtaasta ympäristöstä ja ruoasta. Näitä elementtejä maaseutuympäristö luonnollisesti tarjoaa, ja niiden säilyttämiseen ja kehittämiseen tulee tietoisesti pyrkiä.

Maaseutumaisuuden säilyminen ja rauhallisten asuinympäristöjen luominen tulee mahdollistaa oikeanlaisella maankäyttöpolitiikalla. Maaseutumaisema ja luonnon monimuotoisuus ovat muotoutuneet pitkän ajan kuluessa maatalouden harjoittamisen seurauksena. Maaseutua ei voida keinotekoisesti pitää yllä, ja siksi tulisikin huolehtia maatalouden toimintaedellytyksistä. Maaseutumainen ympäristö parantaa asukkaiden henkistä terveyttä, joten ympäristöpsykologinen tieto tulisi hyödyntää maankäytön suunnittelussa.

Alueella pääosa rakentamispaineesta kohdistuu liikenneväylien varsille ja maanviljelyksen ja rakennusten vuosisatojen myötä synnyttämään kulttuurimaisemaan, jossa ihmistoiminnan suhde ympäröivään luontoon mielletään tasapainoiseksi. Ilman suunnitelmallista maankäytön ohjausta on uhkana, että laajamittainen hajarakentaminen täyttää kulttuurimaiseman. Toisaalta monet kokevat

maaseutumaista ympäristöä uhkaavaksi ilmiöksi myös sen, että kaavoituksen myötä rakennettavat uudet asuinalueet muuttavat maaseutuympäristön kaupunkikeskusten esikaupunkialueiksi, siis eräänlaisiksi identiteettittömiksi nukkumalähiöiksi.

Kyläalueilla, joilla rakentamispaineet ovat merkittäviä, voidaan yleiskaavoituksella ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä tavalla, joka turvaa niin maaseudun elinkeinojen toiminnan, kuin myös kulttuuriympäristön arvojen säilymisen määrällisesti merkittävästä uudisrakentamisesta huolimatta. Sellaisissa kylissä, joihin ei kohdistu voimakasta rakentamispainetta, on kyläsuunnitelmilla ja omaehtoisilla kyläkaavoilla huomattu olleen kylää ja sen elinvoimaisuutta hyödyttäviä vaikutuksia. Maaseudun kannalta hyvään elinympäristöön pyrittäessä asetetaan kaavoituksen ja rakennusvalvonnan tavoitteeksi maaseutumaisuus ja luonnonläheisyys, eikä näin ollen yritetäkään soveltaa samoja kriteerejä kuin kaupungeissa. (Ilari Rasimus)

Ympäristövastuullisuuden, läheisyyden ja omavaraisuuden huomioiminen tarkoittaa palvelujen ja pienten yksiköiden säilymistä lähellä asukasta, lähituotteiden ja -palvelujen käytön kasvattamista sekä lähivirkistysalueita ja reittejä muodostaen hitaan matkailun verkoston ja siihen liittyviä sosiaalipalveluita. Peruspalvelujen säilyttämisen lisäksi uudenlainen palvelutuotanto tuo palveluita lähemmäksi, keventää kuntien taakkaa ja helpottaa julkisiin palveluihin kohdistuvaa painetta. Samalla synnytetään työpaikkoja ja edistetään elinkeinojen mahdollisuuksia maaseudulla.

Vaatimusten ohella ilmastopolitiikka antaa paljon mahdollisuuksia: Miltei kaikki energia tulisi tuottaa uusiutuvista energianlähteistä, mikä luo valtavia potentiaaleja lämmitysenergian, sähkön ja biopolttoaineiden paikalliselle tuotannolle. Vähäpäästöisistä tuotteista ja palveluista voi tulla talouden ja viennin kivijalka, ja monet ratkaisuihin lisäävät hyvinvointia etenkin maaseudulla, kunhan asiaan tartutaan ajoissa. Lähivirkistykseen, -palvelujen, -tuotteiden ja lähienergian tuottamiseen ja käyttöön tuleekin panostaa, jotta nousussa oleva kysyntä voidaan kohdistaa niihin ja kassavirrat suunnata oman alueen hyväksi. Esimerkiksi lähienergian kohdalla viivyttyä seurauksia voi olla kohtalokas, sillä nykyisin öljyllä lämpiävät talot saattavat siirtyä ulkomailta tuotettua bioöljyä käyttäviksi, jollei kotimainen tarjonta vastaa kysyntään. Vaikka energian osalta päästöjen vähentämisessä osuutensa on energiatehokkuuden parantamisella ja energiansäästöllä, tuo uusiutuvan energian tuotanto laajasti hyödynnettynä maaseudulle paljon toimeentuloa ja verovaroja. Energiantuotanto tukee myös maatalojen toimintaedellytyksiä; tulevaisuudessa maatilat voivat olla pienvoimaloita, jotka tuottavat energiaa myös muiden käyttöön metsä- ja peltobiomassalla, biokaasulla, aurinkolämmöllä ja tuulivoimalla.

Maaseudulla tulisi pyrkiä energiaomavaraisuuden ohella biotalouteen ja sen tuotteiden sekä uusiutuvan energiantuotannon osaamisen ja teknologian vientiin alueen ulkopuolelle. Maaseutu ei saisi jäädä pelkästään raaka-aineen tuottajaksi, vaan myös jalostamisesta ja hyödyntämisestä saatavien varojen tulisi jäädä maaseudulle. Energiaomavaraisuus ja ruoan tuotanto edesauttavat myös varautumisessa erilaisiin häiriötekijöihin, kuten luonnonkatastrofeihin, pandemioihin, onnettomuuksiin ja sotiin. On myös huomioitava, että 20 vuoden päästä energian sijaan tärkein niukkuustekijä todennäköisesti myös Suomessa saattaa olla puhdas vesi.

4. VISIO MAASEUTUALUEISTA 2030-LUVULLA

Lempäälä on "lähellä, mutta kaukana". Lempäälässä yhdistyvät maaseutumaisuus ja ison kaupungin läheisyys ja lähellä olevat palvelut. Kunta on tunnistanut maaseudun vahvuudekseen ja pyrkii luomaan nauhataajaman reuna-alueista kaupungin ja maaseudun rajapintaa, jossa maaseutu on fyysisesti ja maisemassa läsnä. Tontit ovat isoja ja rajoittuvat joltain sivultaan peltoon tai metsään, jolloin luontoyhteys ja maaseudun tuntu säilyy. Maaseutumaisuutensa ansiosta Lempäälä erottuu selvästi Tampereen reuna-alueista, ja vetää edelleen uusia asukkaita puoleensa. Maaseutualueet otetaan päätöksenteossa ja resurssien ohjautumisessa huomioon tasapuolisesti kaupunkialueiden kanssa.

Vesilahti säilyttää maaseutuidyllin kaikilla alueillaan ja se tunnistetaan vahvaksi vetovoimatekijäksi kunnassa. Vesilahdessa asuvat ne, jotka myös tulevaisuudessa saavat kokea ympäristössään

peltoaukeat ja laajat metsämaat. Uudisrakentaminen sovitetaan maastoon ja ympäröivään maaseutuun. Kylät ja keskusta omaavat voimakkaan identiteetin, ja niitä on kehitetty tasapuolisesti, palveluita säilyttäen sekä välttämällä eriarvoistumista.

5. KESKEISET TAVOITTEET

1. Kuntien päätöksenteossa otetaan huomioon vaikutukset maaseutualueisiin.
2. Aluetta leimaa lähiajattelu: Sujuvat palvelut, paikallinen ruoka ja energiantuotanto sekä virkistys lähellä asukasta.
3. Hallinnollinen vuorovaikutus sekä oikea-aikainen ja tehokas kuntalaisille kohdennettu tiedotus mahdollistavat aktiivisen ja tuloksekkaan kansalaisvaikuttamisen. Nuoret osallistuvat ja tulevat kuulluiksi itseään koskevien asioiden käsittelyssä ja heidän ideansa huomioidaan kehittämistyössä.
4. Kunnat säilyttävät maaseutumaisuutensa ja maankäytön suunnittelu on kokonaisvaltaista ja pitkänäköistä.
5. Kylät ovat elinvoimaisia ja yhteisöllisiä sekä virkistysmahdollisuuksia tarjoavia.
6. Asuminen on ympäristövastuista, asuinympäristöt ovat rauhallisia ja arki on turvallista.
7. Jätevesien ja jätteiden määrä on vähäinen, ja ne käytetään hyväksi energiantuotannossa ja lannoituksessa.
8. Kunnan sekä yritysten ja kolmannen sektorin välinen vuorovaikutus on sujuvaa, ja kaikkien tahojen toiminta on ekotehokasta ja kestävä kehityksen mukaista.
9. Maa ja metsätalous sekä muu yritystoiminta tarjoaa elinkeinon, on verkottunutta, monipuolista ja innovatiivisesti mahdollisuudet hyödyntävää.
10. Tiet ovat hyvässä kunnossa ja tietoliikenneyhteyksiin on mahdollisuus miltei joka talossa.

6. TOIMENPIDEKOKONAISUUDET

Lempäälän ja Vesilahden maaseudun kehittämisneuvottelukunta valitsee vuosittain kehittämisen painopistealueet ja niiden mukaiset toimenpiteet, ja ehdottaa niiden toteuttamisen huomiointia kuntien budjeteissa. Ohjelmalla ei siis päätetä toteuttamisesta, vaan siitä päättävät kunnat ja työryhmät. Koska ohjelmakausi on poikkeuksellisen pitkä, on tulevaisuutta katseltava laajan hahlon läpi ja muuttuvat olosuhteet huomioiden. Toteutus tapahtuu kuitenkin taloudellisten rajoitteiden puitteissa.

6.1 MAASEUTUVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Kunnissa tehtävillä valinnoilla ja päätöksillä on vaikutuksia maaseutualueisiin ja ihmisten elinoloihin maaseudulla. Nämä vaikutukset tulee huomioida silloin, kun erilaisia politiikkoja, strategioita, ohjelmia ja suunnitelmia laaditaan ja valitaan. Maaseutuvaikutusten arviointi lisää tasa-arvoa eri alueilla, parantaa päätöksentekoa, ehkäisee haitallisia maaseutuvaikutuksia ja vähentää niistä aiheutuvien ylimääräisten tukitoimien tarvetta sekä lisää tietoisuutta maaseutukysymyksissä. (Tytti Seppänen, Kuntaliitto) Käytännössä maaseutuvaikutusten arviointi tarkoittaa kevyttä tarkistuslistaa.

6.2 KANSALAISSVAIKUTTAMINEN, VUOROVAIKUTUKSEN LISÄÄMINEN JA TIEDOTTAMINEN

Kunnat osallistuvat jatkossakin aktiivisesti yhteistyöhön Tampereen kaupunkiseudun kehittämiseksi maaseudulle positiivisella tavalla. Sosiaalisesti kestävässä yhteiskunnassa kuntalaisilla on aito vaikutusmahdollisuus päätöksentekoon jo valmisteluvaiheessa. Myös kuntalaisten oma aktiivisuus on merkittävää, mutta sen edellytys on avoin, totuudenmukainen, säännöllinen ja oikea-aikainen vuorovaikutus luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja kuntalaisten välillä. Kokonaisvaltainen kehittäminen vaatiikin sekä hallinnollista vuoropuhelua että

kansalaisvaikuttamisen kanavien kehittämistä. Vuorovaikutuksen lisääminen tarkoittaa myös yhteistyön ja tiedottamisen lisäämistä eri sektoreiden sisällä ja välillä.

6.3 NUORISO VAHVANA OSANA YHTEISKUNTAA

Nuoret otetaan huomioon tulevaisuuden kuntalaisina ja parannetaan olosuhteita, jotka mahdollistavat nuorten jäämisen ja takaisin palaamisen maaseudulle. Mahdollistetaan nuorten osallistuminen päätöksentekoon ja suunnitteluun, mikä lisää arvostusta ja vastuun tuntemista omasta ympäristöstä ja sen kehittämisestä. Vesilahteen pyritään perustamaan nuorisovaltuusto, ja selvitetään mahdollisuudet valtuustojen yhteistyölle. Valtuustojen hallinnoimana on nuorten omatoimiraha, jota myönnetään nuorten omiin projekteihin. Nuorisovaltuusto toimii kanavana nuorten ja kunnan välillä, ja lisäksi järjestetään nuorten keskustelutilaisuuksia.

6.4 YMPÄRISTÖVASTUINEN TOIMINTA

Kuntien tehtävänä on toimia ympäristövastuisesti ja mahdollistaa asukkaiden ympäristövastuinen asuminen ja toiminta. Kiinnitetään huomiota energiantuotantoon ja ekotehokkuuteen; Lähilämpöä käytetään siellä, missä se on mahdollista ja muutoin asetetaan vaatimuksia uusiutuvan energian käytöstä. Lisäksi uudis- ja korjausrakentamista säädellään siten, että toteutustavat ovat ekotehokkaita. Tiedotusta ja ympäristökasvatusta lisätään, ja keskitytään jätteiden synnyn ehkäisyyn ja hyödyntämiseen. Vedenkäytön ja jäteveden määrän vähentämiseen pyritään, jätevedet puhdistetaan ja niiden sisältämä energia ja ravinteet hyödynnetään tehokkaasti.

6.5 KOKONAISVALTAINEN MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU, RAUHALLISET ASUINYMPÄRISTÖT JA MAASEUTUMAISUUS

Maankäytön suunnittelu toteutetaan maisemaa ja maaseutumaisuutta vaalien. Pyrkimyksenä on hallittu ja tasapainoinen kasvu sekä pitkäjänteinen suunnittelu, jotka pitävät maaseutumaisuuden ohella yllä yhteiskuntarakennetta ja palvelujen riittävyyttä. Hyvällä suunnittelulla varmistetaan maaseudun elinkeinojen sekä luonnonympäristön elvyttävän ja eheyttävän vaikutuksen säilyminen. Rakentamistapaohjeita ja määräyksiä voimistetaan siten, että rakentaminen on maaseudulle sopivaa ja ilmastopolitiikkaa tukevaa. Aluevarauksissa, suunnittelussa ja toteutuksessa tulee muistaa monipuolisuus ja turvallinen kevytliikenne sekä esteettömyys.

6.6 YHTEISÖLLISET KYLÄT JA MONIPUOLINEN VIRKISTYSTOIMINTA

Asukkaiden vaihtuvuus ja kiireinen elämä luovat haasteita kylien yhteisöllisyydelle. Uusien asukkaiden kotouttamiseen tarvitaan keinoja, jotta asukkaat sitoutuisivat ja juurettuisivat asuinpaikkaansa ja osallistuisivat yhteistoimintaan. Asukkaat tulisikin saada enemmän liikkumaan ja asioimaan kylässä ja kasvattaa lapset ja nuoret yhteisöllisyyteen. Eri-ikäisten ja -taustaisten ihmisten vuorovaikutus sekä uusien ja vanhojen asukkaiden kanssakäyminen edistävät kylän "Mehenkeä" ja helpottavat kulttuurin, perinteiden, hiljaisen tiedon ja tieto-aidon siirtymistä jälkipolville. Asuinpaikan historian tunteminen helpottaa myös juurtumista ja kotiutumista.

Monet yhdistykset ovat luoneet toimivia käytäntöjä ja toimintamalleja, ja yhteistyöllä niitä voidaan kehittää sekä leviämistä edistää niin kylien sisällä kuin välilläkin. Kuntien ja yhdistysten vahvempi yhteistyö tuo alueelle uusia toimintatapoja, jotka sekä edistävät yhteisöllisyyttä että monipuolistavat virkistysmahdollisuuksia. Ihmisten oma aktiivisuus on merkittävässä roolissa.

Alueella merkittävänä kehittäjänä sekä yhdistyksiä yhdistävänä tekijänä on ollut kyläsihteeri, joka on tärkeässä asemassa myös toiminnan helpottajana ja yhteyshenkilönä kunnan ja asukkaiden välillä. Kyläsihteerin asiantuntemuksen avulla resursseja on voitu käyttää tehokkaasti ja hanketyön avulla alueelle on saatu panostetut varat moninkertaisesti takaisin ulkopuolisen rahoituksen myötä. Toiminnalle on kuitenkin luotava uusi pohja, sillä vastuu on yksittäiselle yhdistykselle liian raskas ja riskialtis.

6.7 PALVELUT LÄHELLÄ ASUKASTA

Ohjelmassa on pyritty löytämään keinoja, joilla kuntien taakkaa palvelujen järjestämisessä voitaisiin helpottaa. Samalla pyritään siihen, että palvelut säilyvät lähellä asukasta, sillä monipuolinen palvelurakenne kylissä parantaa elinvoimaa ja vähentää eriarvoistumista.

Molemmille kunnille tulevaisuus tuo haasteita lasten päivähoidon ja opetuksen järjestämisessä. Ikääntyvän väestön myötä myös kotihoitoon ja monimuotoasumisen taloihin tulee panostaa. Kunnat voivat tehdä sopimuksia yksityisten, yhdistysten ja osuuskuntien kanssa palvelujen tuottamisesta, osuuskunnassa asiakas voi saada jopa monta palvelua "samasta luukusta". Myös palveluseteli vähentää julkisen palvelun kysyntää kohdistamalla sitä yksityisiin palveluihin. Turvallisuuspalveluiden takaaminen maaseudulle edellyttää monialaista yhteistyötä niin palvelujen tarjoajien, kuin myös eri piirien välillä.

6.8 MONIPUOLISEN YRITYSTOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Lempäälässä ja Vesilahdessa yhteiskunnan rakenteet kannustavat yrittäjyyteen. Kunnat antavat parhaat mahdolliset eväät yritystoiminnan onnistumiselle kannattamalla paikallisten hyödykkeiden tuotantoa ja kulutusta. Pyritään energiaomavaraisuuteen käyttämällä lähilämpöä julkisten tilojen lämmityksessä ja mahdollistamalla asuinalueilla lähilämmön hyödyntämisen. Hitaan matkailun verkosto luodaan yhdistämällä kuntien luontopolut ja saattamalla matkailu- ja majoituspalvelut verkoston ulottuville. Palvelujen syntymistä verkoston liepeille kannustetaan; kestikievarit, sosiaaliset yritykset (Green Care, ekoterapia), päiväkodit, elämystentarjoajat, leiritoiminta, luonto- ja kulttuuripalvelut hyödyntävät verkoston tehokkaasti. Lähipalveluiden ja -tuotteiden käytöllä ja bioenergian tuotannon lisäämisellä vaikutetaan ympäristöön, elämänlaatuun, elinkeinojen monipuolisuuteen, osaamiseen ja työllisyyteen sekä näiden kautta verokertymiin.

Lyhytjänteisen maatalous- ja tukipolitiikan aiheuttamia toiminnanharjoittamisen hankaluuksia sekä kannattamattomuutta helpotetaan lisäämällä maatilojen välistä yhteistyötä sekä luomalla vakaampia paikallisia markkinoita. Kannustetaan tuotannon kehittämiseen ja sivutulosten luomiseen esimerkiksi tarjoamalla maataloavustajan palveluita.

6.9 TYÖTTÖMIEN AKTIVOINTI JA ETÄTYÖMAHDOLLISUUKSIEN KEHITTÄMINEN

Kunnat pyrkivät aktivoimaan pitkäaikaistyöttömiä. Etätyömahdollisuuksia parannetaan tarjoamalla etätyöpisteitä tai -taloja, joista tilaa voivat vuokrata myös yrittäjät. Tämä lisää sosiaalista kanssakäymistä ja yhteisöllisyyttä, ja työmatkojen vähentyessä asiointi ja hyödykkeiden kysyntä kohdistuu omaan kuntaan.

6.10 HYVÄT KULKU- JA TIETOLIIKENNEYHTEYDET

Kuntotarkoituksia päivitetään ja kuntoluokitukset saatetaan todellista kuntoa vastaaviksi, minkä jälkeen paikallisteille tehdään parannusten toteutussuunnitelma. Olemassa olevia oikaisu- ja parannussuunnitelmia tarkastellaan ja järjeistetään kohtuullisiksi. Teitä rikkovat veloitetaan korjaamaan jälkensä.

Kevyenliikenteenväylien puute on turvallisuusriski, joka pahiten koskettaa lapsia. Tiet ovat kapeita, ja usein kevytliikenne on mahdottomuus. Etenkin koulujen ympäristöt on tehtävä jalankulkijoille turvallisiksi. Lempäälä pyrkii lisäämään lähijunalikennettä ja saamaan seisakkeita myös radanvarren kylille. Vesilahdessa kylien asukkaiden julkisen liikenteen käyttömahdollisuuksia pyritään parantamaan.

Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat välttämättömyys yrittäjille ja usein osallistumisen ehto myös asukkaille. Yhteyksien mahdollistaminen vähentää asuinpaikasta johtuvaa eriarvoistumista ja tuo turvallisuutta. Tulevaisuudessa "Mummo-ohjelmat" mahdollistavat myös vanhuksien teknologian hyödyntämisen ja asioinnin helpottumisen. Vesilahdessa laajakaistahanke tuo toteutuessaan

käytännössä koko kunnan asukkaille yhteydet. Lempäälässä on yksittäisillä hankkeilla edistettävä yhteyksien syntymistä.

7. OHJELMAN TOIMEENPANO JA SEURANTA

Maaseudun kehittämisohjelman toimia toteutetaan kuntien hallintokunnissa ja yhteistyössä maaseudun toimijoiden kanssa. Kehittämisohjelmaa toteuttavat myös paikallistoimijat ja yksittäiset asukkaat, ja tähän omatoimiseen kehittämistyöhön ja hanketoimintaan tarjotaan neuvontaa ja tukea. Kehittämisneuvottelukunta ehdottaa toteutettavia toimenpiteitä vuosittain. Tavoitteena on, että suurin osa toimenpiteistä on toteutunut 2030-luvulla, joskin on huomattava, että osa toimenpiteistä on vaihtoehtoisia.

Kehittämisneuvottelukunta neuvottelee vuosittaisissa tapaamisissa yritysten ja kolmannen sektorin kanssa niitä koskevien toimenpiteiden toteutuksesta, ja ottaa vastaan uusia ajatuksia ja ideoita siitä, kuinka asioita vietäisiin eteenpäin. Kyläsihteerin rooli on tärkeä paitsi kuntaa ja yhdistyksiä yhdistävänä tekijänä, myös yhdistystoimintaa ja kyliä koskevien toimenpiteiden valmistelussa ja toteutuksessa. Yhdistykset ja yhteisöt käyttävät tehokkaasti hankerahoitusta.

Maaseudun kehittämisohjelman seurannan hoitaa maaseudun kehittämisneuvottelukunta, tehtävinään edesauttaa maaseudun kehittämisohjelman toteutusta yhteistyössä eri tahojen kanssa, seurata ohjelman toteutumista sekä toimia tiedonvälityspaikkana ja foorumina eri toimijoiden välillä. Kehittämisneuvottelukunta laatii valtuustoille raportin ohjelman etenemisestä kerran valtuustokaudessa.

Kehittämisneuvottelukunta päivittää maaseudun kehittämisohjelmaa neljän vuoden välein (2014, 2018, 2022 ja 2026). Olosuhteiden suuresti muuttuessa ja siten ohjelman vanhetessa on harkittava uuden ohjelman tekemistä. Uuden ohjelman valmistelu aloitetaan viimeistään 2029.

Tässä maaseudun kehittämisohjelmassa käytetyistä metodeista ja niiden analysoinnista tehdään opinnäytetyönä maaseudun kehittämisohjelman seurantatutkimus. Opinnäytetyön tuloksia käytetään hyväksi ohjelman toteutuksessa ja päivityksessä sekä seuraavan ohjelman laadinnassa.

LÄHTEET

MT Maaseudun Tulevaisuus 16.10. 2009.

Toimintaympäristöanalyysi, tilanne 03.06.09, Lempäälän kunta

Asiantuntijoita:

Konsala Heikki, Kehittämisneuvottelukunnan pj.

Palmolahti Eeva, Maaseutus suunnittelija, Tampereen kaupunki.

Rasimus Ilari, Aluearkkitehti, Vesilahden ja Urjalan kunnat

Seppänen Tytti, Kuntaliitto

Internet-sivut:

www.elamapelissa.fi

LIITE: Kehittämisneuvottelukunnan jäsenet 2009

Jäsen

Varajäsen

Lempäälä:

Silja Kiehelä

Jari Lehtinen

Heikki Konsala, pj

Harry Skogberg

Markku Nieminen

Markku J. Mikkola

Heli Roppo

Riitta Halme

Hannu Tiensuu

Armi Laitinen

Vesilahti:

Raija Ala-Orvola

Markku Ala-Orvola

Aura Elliot

Mervi Lumia

Ari Karhu

Mari Ollinpoika

Pertti Uusi-Erkkilä

Ari Arvela

Arto Uusitalo

Virpi Laitinen

Marjukka Lähdekorpi-Ojala, Kyläverkko-hankkeen edustaja, sihteeri

Timo Perälampi, Maaseutupäällikkö, Lempäälän kunta

Markku Männikkö, Kehittämisspäällikkö, Vesilahden kunta